

УДК 336.64

Стефанів І.Ф.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільського національного економічного університету

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF ENTERPRISE 'S FINANCIAL POLICY

АНОТАЦІЯ

У статті окреслені основні принципи, методи реалізації фінансової політики підприємства. Увага концентрується на базових аспектах ефективності матеріалізації довготермінових планів суб'єктів господарювання. Сформовані критерії результативності процесів реалізації складових фінансової політики. Запропоновані механізми удосконалення системи управління фінансовими та матеріальними ресурсами.

Ключові слова: фінанси, фінансові ресурси, фінансовий механізм, фінансова політика, ефективність.

АННОТАЦИЯ

В статье обозначены основные принципы, методы реализации финансовой политики предприятия. Внимание концентрируется на базовых аспектах эффективности материализации долгосрочных планов субъектов хозяйствования. Сформированы критерии результативности процессов реализации составных финансовой политики. Предложены механизмы совершенствования системы управления финансовыми и материальными ресурсами.

Ключевые слова: финансы, финансовые ресурсы, финансовый механизм, финансовая политика, эффективность.

ANNOTATION

In the article, the basic principles and methods of implementation of enterprise's financial policy are suggested. Attention is focused on the aspects of the realization of long-term plans for economic entities. Performance criteria of implementation the main goals have established. Mechanisms for improving the management of financial and material resources are proposed.

Keywords: finance, financial resources, the financial mechanism, financial policy, efficiency.

Постановка проблеми. Процеси формування сталого економічного середовища в Україні є неможливими без удосконалення фінансової його складової, значне місце в якій відводиться фінансово-інвестиційним аспектам функціонування суб'єктів господарювання. Стабільність господарської діяльності, здатність швидко пристосовуватися до постійних змін, вміння користатися сучасними технологіями та власними перевагами на ринку – усе це потребує постійного удосконалення системи фінансового регулювання господарських процесів. Загалом, успіх господарських починань обумовлюється рівнем інформаційного та ресурсного забезпечення, методологічна основа управління яким постійно зазнає змін. А звідси, ефективно організовані фінанси здатні значно підвищити шанси суб'єкта господарювання на успіх у процесі реалізації власного потенціалу, підвищуючи результативність своєї діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Основні аспекти процесів формування і реалізації фінансової політики віднайшли своє відображен-

ня у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Бланка І.А., Бріггема Є.Ф., Коробова М.Я., Стоянової Є.С., Холт Р.Н. та інших. Сучасними науковцями сформовані основні принципи процесів формування і реалізації складових фінансової політики. Проте, ще і до сьогодні, не існує чітких критеріїв її ефективності.

Мета статті полягає в дослідженні основних аспектів та формуванні критеріїв ефективності процесів реалізації фінансової політики суб'єктами господарювання.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою інтенсифікації розвитку економічної системи України є активізація фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, що може бути реалізовано за рахунок удосконалення процесів управління капіталом та вибору пріоритетних напрямків функціонування у фінансово-інвестиційній сфері та матеріальному виробництві. При цьому, постійний пошук найбільш оптимальних методик забезпечення виробників ресурсами, диверсифікації їх джерел та реалізація новітніх методів їх використання гарантує їм швидкий розвиток, високий рівень оборотності капіталу, прибутковості, ліквідності активів. За таких умов утворюється виробничий та інформаційний потенціал, формуються конкурентні переваги виробника на ринках товарів та послуг.

На жаль, сучасні тенденції розвитку вітчизняної економіки свідчать про те, що значна кількість підприємств та організацій функціонує в умовах постійної невизначеності, нестачі фінансових і матеріальних ресурсів. Окрім того, відсутність сталої законодавчої системи, науково обґрунтованих довготермінових планів розвитку, чітко сформованої власної політики не дає їм змоги швидко розвиватися, спрямовуючи зусилля на нормалізацію структури власного капіталу, підвищуючи ефективність його управління. При цьому, під нормалізованою структурою активів варто розуміти таку, за якої суб'єкт господарювання забезпечує оптимальний обсяг витрат на заплановану величину доходів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності без наявності жодних необґрунтованих операційних витрат.

Варто зазначити, що сучасна практика фінансово-господарської діяльності містить значну кількість недоліків у процесах запроваджен-

ня новітніх інформаційних систем з управління активами, що призводить до зниження ефективності їхнього формування та використання. Проблема знаходиться у сфері вибору найбільш продуктивних механізмів управління капіталом. А звідси, перед суб'єктами господарювання постають два питання: як підібрати найбільш прийнятні в певних умовах методи управління активами та яким чином ресурси повинні бути інвестовані, щоб гарантувати прийнятний рівень економічної ефективності, враховуючи те, що величина прибутковості суб'єкта господарювання залежить від того, наскільки вдало він функціонує на ринку товарів та послуг, ефективно використовує наявні механізми з управління ресурсами. Отже, системи удосконалення кругообігу активів і є тим фактором, що здатен підвищити результативність фінансової діяльності підприємств, оптимізувати його прибутковість, мінімізувати ризики.

Процес реалізації основних цілей фінансової політики суб'єкта господарювання здійснюється через матеріальну підсистему підприємства. При цьому, від того, як організоване управління матеріальними ресурсами і фінансами, залежить в якій мірі і як швидко підприємство отримує запланований результат. Увесь життєвий цикл компанії супроводжуються періодами, у яких дефіцит ресурсів чергується з їх надлишком, а поточна їх вартість визначає те, які саме активи використовуватимуться у процесах відтворення [1]. Якщо ціна зовнішніх ресурсів, за умов дефіциту власних, є такою, що різко знижує величину прибутку, то підприємство не спроможне покрити поточні операційні розриви у фінансуванні товарно-матеріальних потоків. Така ситуація призводить до сповільнення оборотності активів, погіршення кінцевих результатів функціонування, а отже і до зниження загального рівня ефективності фінансово-господарської діяльності. Тоді, виробник змушений оперативно реагувати на поточні зміни у операційних планах, проводячи реструктуризацію активів у обороті, збільшуючи їх вартість та знижуючи рівень ліквідності. Як правило, будь-які зміни у структурі ресурсного обороту призводять до зниження планового рівня доходності виробничого циклу. При цьому підприємство намагається притримуватися короткотермінових планів розвитку. За таких обставин поточна ефективність різко знижується, негативно впливаючи на загальний рівень продуктивності. Уся система управління ресурсами стає неоптимальною, напрацьований виробничий та інформаційний потенціал частково втрачається. Суб'єкт господарювання змушений у черговий раз вносити корективи у власну фінансову політику, використовуючи різноманітні методи контролю за факторами, що стримують процеси фінансово-господарської діяльності.

З іншої сторони, концентруючись на основних аспектах нормалізації системи управління активами підприємство стає менш вразливим

на ринку, оптимізуючи власну прибутковість. Процес фінансування витрат здійснюється за рахунок організації фінансових потоків, що функціонально поєднані із стратегічними та тактичними цілями. При цьому варто дотримуватися одного із основних принципів господарської діяльності – погодження інтересів учасників економічних відносин, застосовуючи методики тривалого управління вартістю матеріальних та фінансових потоків. Саме цей метод дозволяє стабілізувати ефективність діяльності суб'єкта господарювання.

Складові фінансової політики матеріалізуються за допомогою ряду методів, що використовуються з метою утримання оптимального рівня прибутковості у тривалому періоді часу. При цьому оперативна та тактична робота підприємства повинна бути спрямованою на забезпечення раціоналізації фінансових, матеріальних, інформаційних та людських ресурсів. Вона формується за основи базових цілей розвитку та містить набір методів з їх реалізації за допомогою систем управління факторами виробництва, опосередковуючи процеси взаємовідносин з державою, іншими підприємствами та організаціями. При цьому максимальна увага приділяється питанням ефективності обороту капіталу, який у свою чергу за власним складом, натуральною формою та вартісними ознаками повинен корелювати із кінцевими результатами фінансово-господарської діяльності.

Основною ціллю функціонування суб'єкта господарювання є максимальна реалізація його потенціалу та, за його рахунок, досягнення оптимального рівня прибутковості та його утримання упродовж усього життєвого циклу. За таких обставин, фінансова політика повинна містити в собі чітко визначений список цілей та методів їхнього досягнення, перелік джерел фінансування поточних та капітальних витрат, сформовану методику оптимізації процесів формування та використання матеріальних і фінансових ресурсів, обґрунтовані критерії дієвості механізмів реалізації планів компанії, функціональні методи контролю за ефективністю реалізації окреслених цілей, критерії оцінювання досягнутих результатів. Використовуючи у процесі власної фінансової діяльності новітні методи управління капіталом, підприємство здатне повністю матеріалізувати власний потенціал із оптимальними витратами часу та ресурсів.

Процес розробки та матеріалізації фінансової політики починається із формування планів розвитку, оцінки інформаційних та ресурсних можливостей підприємств, аналізу здатності до підвищення ефективності управління факторами виробництва, оперативного маневрування, вибору оптимальної альтернативної вартості капіталу, темпів розвитку, і на цій основі створення плану дій з реалізації поставлених завдань. Спрямовуючи власні зусилля на оптимізацію витрат, суб'єкт господарювання використовує найбільш ефективну систему управління фінансами,

що містить можливості з коригування власної діяльності у випадку необхідності здійснення швидких змін. Якщо ж механізми управління ресурсами є неефективними, то це призводить до появи синергетичного ефекту у процесах нагромадження втрат. Помилкові рішення на помилковий результат породжують атрофовану систему з управління фінансами, суть якої зводиться не до реалізації стратегічних цілей суб'єкта господарювання, а до виправлення поточних помилок. Ресурси, що могли б бути спрямовані на реалізацію завдань підприємств, відволікаються і використовуються на процеси нормалізації. Витрати зростають, результат відтермінується, ефективність знижуються. Окрім того, така форма управління фінансами, як правило, супроводжується збільшення збитків та зниженням рівня рентабельності. При цьому зростають виробничі витрати, уповільнюється виробничий цикл. Оскільки підприємство знижує ефективність власної діяльності, воно змушене корегувати власні довготермінові цілі, а отже і тактичні завдання його будуть змінюватися.

Тактичні аспекти реалізації стратегічних цілей є постійно змінними, оскільки суб'єкту господарювання доводиться функціонувати в умовах невизначеності, у середовищі, яке він не контролює. Однією із умов, що дозволяє підприємству стабілізувати власну діяльність за таких умов є дотримання основних принципів функціонування в ринковому середовищі: вчасність пристосування до постійних змін, диверсифікація виробництв, пошук нових напрямків реалізації власного потенціалу. За таких умов суб'єкту господарювання варто постійно слідкувати за рівнем віддачі капіталу, максимальною

реалізацією власних переваг на ринку, контролюючи структуру власних інформаційних потоків, формуючи новий досвід, розробляючи інновації у системі управління активами, нарощуючи науково-виробничий потенціал, досягаючи основних фінансових цілей.

Процеси оптимізації системи управління капіталом є основним чинником зростання рентабельності виробництва. При цьому нормалізуються фінансові відносини із іншими суб'єктами господарювання, що позитивно впливає на платоспроможність та фінансову стійкість. Обороти капіталу розпочинається із акумуляції ресурсів, супроводжується їх розподілом та розміщенням. Перетворення фінансової частини оборотних активів у матеріальну функціонально пов'язують із плановою величиною прибутку, що слугує ресурсом нарощення економічного потенціалу компанії. Решта доходів використовується на нагромадження основних та оборотних активів, що є частиною системи стабілізації фінансово-господарської діяльності. За умов невизначеності, підприємства, зазвичай, концентрують зусилля на оптимізації прибутковості в короткотермінових періодах часу, зберігаючи частину наднормативного прибутку у стабілізаційному фонді. Фінансовий менеджер, що спрямовує власну діяльність на зростання вартості активів повинен враховувати те, що номінальні системи з управління прибутковістю приносять мінімальний рівень рентабельності, оскільки поточна оборотність активів є нормалізованою. За таких обставин, варто реструктурувати процеси обороту ресурсів, забезпечуючи оптимальний рівень прибутковості для досягнення планових темпів розвитку.

Рис. 1. Результати реалізації фінансової політики підприємства

Практика свідчить, що сьогодні значна кількість вітчизняних підприємств має розбалансовану структуру активів, що знижує ефективність усієї діяльності. Погіршення якісних та вартісних характеристик виробничого циклу є причиною зниження прибутковості. Саме тому, з метою стабілізації основних характеристик виробничого циклу, виробники часто використовують кредиторську заборгованість. Усе це призводить до зниження рівня фінансової дисципліни, сприяє перегляду основних форм та методів взаємовідносин із постачальниками і покупцями, до зростання тривалості термінів розрахунків та ускладнює їх. Борги підприємства накопичуються, ускладнюючи процеси утримання прийняттого рівня прибутковості. Результатом є низький рівень ефективності функціонування. Якщо такий стан зберігається упродовж тривалого періоду часу, то підприємство втрачає ресурси, замінюючи якісні фактори виробництва на дешеві, знижуючи їх ліквідність.

До основних причин, що негативно впливають на процеси фінансування господарської діяльності можна віднести низький рівень фінансової та платіжної дисципліни, недосконалість податкового законодавства, неправильно сформовані пріоритети у використанні наявних ресурсів, невдало обрана чи реалізована політика з просування товарів на ринок, низький рівень ліквідності активів, неефективно сплановані та реалізовані процеси відтворення.

Науковцями сформована інформаційна система ідентифікації та усунення стримуючих факторів розвитку у процесах фінансування виробничого циклу. Її суть зводиться до наступного: спочатку розраховується потреба у фінансових ресурсах для фінансування наступного виробничого циклу, далі визначаються джерела фінансування, їх вартість, терміни оборотності, планові показники прибутковості, кінцевий рівень ліквідності активів в обороті. При цьому слід порівнювати альтернативну вартість зовнішніх та внутрішніх ресурсів, рівень їх доходності. Далі визначається, яка частка надлишкових ресурсів може бути капіталізована у виробничому циклі, а, яка виводиться із складу фінансових ресурсів. При цьому значну увагу приділяють вартості ресурсів в обороті з врахування того, що підприємство є зацікавленим у її стабілізації у тривалому періоді часу з одночасним збереженням якісних та кількісних ознак операційного циклу.

Використовуючи в обороті лише власні ресурси підприємства можуть знижувати собівартість продукції у короткотерміновому періоді часу, проте поточний капіталізований прибуток з обороту, у переважній більшості випадків, не спроможний забезпечити підприємству необхідний темп розвитку. Тоді використовується змішане фінансування, при чому процес його застосування має розпочинатися із розрахунку майбутньої альтернативної прибутковості використання кожного із джерел забезпечення витрат.

Загалом, важливими резервами підвищення ефективності системи управління активами є:

- оптимізація їх ліквідності;
- прискорення оборотності;
- удосконалення системи управління зовнішніми грошовими потоками;
- пошук можливостей збільшення ресурсо-віддачі;
- удосконалення процесів виробництва.

Позапланова поточна потреба у грошових ресурсах може покриватися за рахунок кредитних ресурсів, що сприяє наповненню виробничих процесів оптимальним обсягом активів. Окрім того, суб'єкти господарювання практично постійно потребують довгих грошей для забезпечення процесу обігу необоротних активів, які однією із основних умов ефективності діяльності. Між процесами управління «короткими» та довгими грошима існує певна кореляція, суть якої зводиться до того, що один тип ресурсів сприяє відновленню іншого, забезпечуючи їх оборотність. Звідси, якщо суб'єкту господарювання вдасться чітко спрогнозувати, а далі і реалізувати плани з формування паритетів між «короткими» та «довгими» грошима, термінами, особливостями їхнього відтворення, то він буде здатен нормалізувати потоки фінансових ресурсів.

Усі інвестиційні процеси підприємств змінюють структуру факторів виробництва. В залежності від того, з яким рівнем ефективності вони здійснюються залежить те, якою мірою суб'єкт господарювання досягне поставлених цілей. Проте, рівень ефективності фінансово-господарських операцій прямо не впливає на реалізацію стратегічних цілей суб'єкта господарювання. Якщо структура активів компанії функціонально, за результатами господарської діяльності, не пов'язана із основними її цілями, то підприємству доведеться затрачати більше часу для реалізації власних завдань. Суб'єкту господарювання варто слідкувати за тим, щоб будь-які інвестиції були б прибутковими, а процеси реінвестування отриманого доходу упродовж усього життєвого циклу стабілізували б рівень доходності інвестиційних операцій. Саме ця умова є основним фактором інвестиційної ефективності компанії.

В загальному, інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання – сукупність характерних його рис, що надають інвестору можливість використати переваги організації його діяльності [2]. Тут варто приймати до уваги те, що кошти надходять лише у ті сфери, які забезпечують наявність достатнього рівня прибутковості від їх інвестування.

До факторів, за якими визначають інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання відносять:

- здатність суб'єкта господарювання ставити цілі і досягати їх, матеріалізувати власний потенціал;
- вміння ефективно та функціонально формувати структуру факторів виробництва;

- утримувати високий рівень ліквідності активів компанії;
- розробляти методологічні основи реалізації інвестиційних та фінансових програм;
- забезпечувати ефективне управління фінансовими потоками компанії.

Процес реалізації фінансових планів суб'єкта господарювання здійснюється за рахунок функціонального та раціонального поєднання виробничих, інвестиційних процесів, гармонізації фінансових відносин. При цьому основними стратегічними цілями підприємства є: формування та утримання прийняттого рівня прибутковості, нормалізація фінансових відносин суб'єкта господарювання, стабілізація грошових та матеріальних потоків, оптимізація структури та підвищення ефективності процесів управління капіталом, пошук прийнятних методів управління ризиками, зростання дохідності фінансових та інвестиційних операцій, запровадження системи контролю за ефективністю управління ресурсами, нормалізація інформаційних процесів на підприємстві.

Оскільки результати майбутньої діяльності важко передбачити, а досягнути точних планових цифр іноді дуже важко, суб'єктам господарювання при формуванні планів важливо зосередитися на етапах реалізації фінансової політики, які можна сформулювати у вигляді орієнтирів. У тому випадку коли досягається проміжний результат і його якісні та вартісні риси відповідають можливості початку наступного циклу, можна сказати що проміжна точка досягнута.

Існує ряд факторів, що стримують розвиток підприємств і процеси реалізації цілей їх фінансової політики. Це і особистісні, так і об'єктивні чинники, сила впливу яких є змінною. Якщо величина протидії зростає упродовж тривалого періоду часу, то підприємству варто провести реорганізацію власних зовнішніх зв'язків, що може спричинити втрату темпів власного розвитку у коротко- та середньостроковому періодах. При цьому часто використовують механізм диверсифікації процесів постачання та розрахунків. Загалом, за ефективною організації системи планування, величина поточних витрат збільшуватиметься лише до моменту нормалізації грошових та товарних потоків суб'єкта господарювання.

Іноді суб'єкти господарювання мають необхідність у формуванні такої структури капіталу, яка функціонально не пов'язана із основними їх завданнями. Це як правило необхідно для досягнення короткотермінових цілей. У цьому випадку їх терміни реалізації повинні бути мінімізовані, бо концентрація зусиль на короткотермінових планах стримуватиме розвиток підприємства. Методи управління часовими характеристиками процесів реалізації цілей фінансової політики можуть бути змінними, і залежать від того якою мірою суб'єкт господарювання здатен реалізувати власний потенціал. Якщо структура власного капіталу не є оптимальною, а можливості з її трансформації є обмеженими і суб'єкт господарювання

не здатен ефективно розпоряджатися наявними ресурсами, то цілі відтермінують, тактика фінансового менеджменту змінюється, стратегічні цілі змінюють на тактичні у поточному періоді часу. За таких умов підприємство концентрує ресурси та акцентує увагу на підтриманні фінансової стійкості. Тоді загальна ефективність фінансово-господарської діяльності компанії суттєво знижується, що призводить до проблем із ліквідністю та платоспроможністю. Фінансові та виробничі цілі трансформуються, прибутковість «довгих грошей» знижується, уповільнюються процеси оборотності капіталу. За таких умов слід здійснювати пошук методів стабілізації економічної системи підприємства, забезпечувати процеси підбору більш раціональних методів досягнення сформованих завдань, утримуючи оптимальну величину прибутковості, накопичуючи досвід, реалізуючи власні переваги на ринку. Слід зазначити, що в даному випадку під оптимальною величиною прибутковості варто розуміти розрахункову, максимально можливу величину, яку підприємство здатне отримати і утримати упродовж тривалого періоду часу. Саме так стабілізується діяльність, формуються та накопичуються знання, реалізуються потенціал, досягаються позитивні ефекти у системі управління капіталом.

Висновки та пропозиції. Загалом, чітко сформована фінансова політика повинна охоплювати процеси розробки загальної концепції управління активами з метою підвищення прибутковості діяльності, нормалізації витрат підборку дієвих та прийнятних методів управління ризиками. Окрім того, вона повинна містити принципи та методи реалізації власного потенціалу суб'єкта господарювання, приймаючи до уваги особливості його функціонування із збереженням оптимального рівня ліквідності, платоспроможності та рентабельності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики : Монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2010. – 260 с.
2. Задорожна Я. Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрям залучення інвестиційних ресурсів [Електронний ресурс] / Я. Є. Задорожна, Л. П. Дяченко. – Режим доступу: <http://intkof.org>.
3. Зубков С. О. Ефективність політики фінансування необоротних активів підприємств торгівлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / С. О. Зубков. – Х., 2008. – 20 с.
4. Пігуль Н. Г. Дивідендна політика як складова сучасної моделі корпоративного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Н. Г. Пігуль. – Суми, 2002. – 19 с.
5. Несторова С.В. Управління прибутком та дивідендна політика на підприємствах колективної форми власності в умовах переходу до ринкової економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / С. В. Несторова. – Хмельницький, 1998. – 16 с.
6. Нікішина О. В. Формування соціально орієнтованої фі-

нансової політики в хлібопекарській промисловості : авто-
реф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.
08.07.01 / О. В. Нікішина. – Одеса., 2005. – 20 с.

7. Сторожук Т.М. Фінансова політика підприємства в контек-

сті його внутрішньогосподарської політики / Т.М. Сторожук,
Д.Є. Сторожук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/znpnudps/2011_1/pdf/11stniep.pdf.